

13. Городовенко В.В. Актуальні проблеми забезпечення відкритості судової влади. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 12(136). С.22–27.
14. Про судоустрій та статус судів. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
15. Конституція України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Кримінальний процесуальний кодекс URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
17. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

УДК 342.951: 351.74

Крупницький О. С.

**СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ЕКОНОМІКИ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ**

У статті з'ясовано та узагальнено сутність адміністративно-правової охорони економіки в правовій демократичній державі. Доведено, що це є система адміністративно-правових чинників щодо попередження посягань на права та законні інтереси суб'єктів господарювання, недопущення порушення їх суб'єктами владних повноважень та відшкодування шкоди в разі завдання шкоди бізнесу як публічними, так і у визначених законом випадках приватними суб'єктами. Одночасно зроблено висновок, що держава залишає за собою право захищати громадян і публічний інтерес держави від порушення бізнесом екологічних норм, неповноти та нечесності сплати податків, порушення норм антимонопольного й трудового законодавства.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, бізнес, відшкодування шкоди, екологія, економіка, охорона, правова демократична держава, суб'єкти владних повноважень, суб'єкти господарювання, сутність.

The article clarifies and summarizes the essence of administrative and legal protection of the economy in a democratic state governed by the rule of law. It is proved that this is a system of administrative and legal factors to prevent encroachments on the rights and legitimate interests of economic entities, prevent their violation of power and compensation in case of damage to business, both public and in cases specified by law by private entities. At the same time, it was concluded that the state reserves the right to protect citizens and the public interest of the state from business violations of environmental regulations, incompleteness

and dishonesty of taxes, violations of antitrust and labor laws

Keywords: *administrative and legal protection, business entities, business, ecology, economy, essence, protection, reparation, rule of law, democracy, subject of power.*

Актуальність дослідження. Права, свободи та законні інтереси громадян є метою й основними чинниками діяльності правової демократичної держави. Проте адміністративно-правова охорона економіки здійснюється не в якійсь безособовій формі, а конкретно визначними суб'єктами держави, місцевого самоврядування та громадянського суспільства на основі реалізації адміністративно-правових норм або, у виключних випадках, норм природного права. Між суб'єктами публічної адміністрації, суб'єктами господарювання та іншими особами виникають спеціальні адміністративно-правові відносини, в яких простежуються складні взаємовідносини як безпосередньо між суб'єктами адміністративного права, так і з об'єктами захисту економіки та юридичними фактами, які складається на основі реалізації прав та інтересів суб'єктів господарювання та забезпечення публічного інтересу держави. Усі вони в сукупності та в окремих сегментах мають свою внутрішню глибинну юридичну природу, яка у філософській науковій літературі отримала назву «сутність».

Отже, з'ясування та науковий опис юридичної природи сутності адміністративно-правової охорони економіки в Україні є необхідною умовою з'ясування засадничих положень аналізованої проблематики, добору на цій основі інструментів публічного адміністрування та напрямків удосконалення.

Огляд останніх досліджень. До проблеми адміністративно-правової охорони економіки в Україні в тих чи інших аспектах зверталися українські вчені-адміністративісти В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Єщук, С. Короед, О. Кузьменко, В. Курило, П. Пихтін, О. Нікітенко, М. Новікова, А. Сірко, О. Онищук та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої зусилля на найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу енциклопедичних знань, філософії права, теорії адміністративного права та адміністративного законодавства з'ясувати сутність адміністративно-правової охорони економіки в Україні.

Виклад основних положень. Згідно зі словником української мови «сутність» – це найголовніше, основне, істотне в кому-, чому-небудь; суть, зміст, головне, визначальне в предметі, що зумовлене глибинними зв'язками й тенденціями розвитку і пізнається на рівні теоретичного мислення. [5]. Також словники доводять, що «сутність» – це філософська категорія, яка відбиває сукупність усіх внутрішніх істотних властивостей і зв'язків об'єктів реальності [6]. У свою чергу економісти доводять, що «економіка» – це сфера життєдіяльності людини й суспільства, пов'язана з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням життєвих благ [4].

В інших наукових працях ми довели, що адміністративно-правова охорона економіки України – це адміністративна діяльність суб'єктів

публічної адміністрації з метою недопущення порушення та відновлення порушеного права суб'єктів господарювання й забезпечення публічного інтересу держави, що здійснюється ними на основі реалізації норм адміністративного права.

Що стосується категорії адміністративного права «адміністративно-правова охорона», то це, з одного боку, безпосередній правовий захист соціальних інтересів громадян і соціальних груп усього суспільства, а з іншого – стимулювання таких соціальних дій, наслідком яких було б зміцнення наявних суспільних відносин і нейтралізація тих соціальних тенденцій, що загрожують їм. На наш погляд, слід уважати, що відносини адміністративно-правової охорони права власності обслуговують адміністративне право загалом. Тут виникають вольові відносини, що позначають взаємозв'язок прав і обов'язків суб'єктів і об'єктів, які беруть у них участь, оскільки цей зв'язок пов'язаний нормами адміністративного права. У них сформовано визначену правосуб'єктність, юридично виражено сукупність соціальних властивостей учасників правовідносин охорони. У загальному вигляді це можна сформулювати як право невіддільних фізичних і юридичних осіб перебувати під публічною охороною публічної адміністрації та обов'язок суб'єктів публічної адміністрації забезпечити таку охорону. Звідси витікає особлива специфічна форма адміністративно-правових відносин у сфері охорони прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Прийнято вважати, що основною особливістю цих відносин є їх права нерівність, оскільки суб'єкт публічної адміністрації має пріоритет своєї волі над волею всіх інших об'єктів. Соціальні відносини «влада – підпорядкування» в охоронній сфері набувають вигляду державних відносин, які трансформуються в юридичну форму адміністративного права. У ній суб'єкт публічної адміністрації постає як юридично владний щодо об'єктів управління [1; 3].

У теорії права «сутність права» розуміється як внутрішні основні стійкі риси, ознаки та якості правових явищ, єдність і взаємозумовленість яких визначають якісну специфіку та закономірності розвитку права як самої субстанції. Праву притаманні такі сутнісні ознаки: виражає волю панівного класу, яка практично стає державною волею; провідною рисою сутності права є його нормативність, адже право складається з норм – загальнообов'язкових правил поведінки, спрямованих на регулювання й охорону суспільних відносин; державна воля, що виражена правом, має бути оформлена як правове веління; найважливішою формою закріплення волі держави в праві є нормативно-правові акти; право має бути узгодженою, взаємозумовленою системою; право постає як формальний масштаб, однаково рівний для всіх учасників відносин. Не менш важливими для нас є розуміння «сутності сучасної демократичної держави», в якій будується громадянське суспільство. Така держава характеризується такими рисами: 1) основним завданням її стала функція забезпечення прав і свобод людини та сприяння народженню нових громадян; 2) держава стала на шлях подолання суспільних суперечностей не шляхом насильства і примусу, а за допомогою досягнення громадянського компромісу, толерантності, створення умов для

розвитку громадянського суспільства; 3) держава у своїй діяльності широко використовує такі загальнодемократичні ідеї та інститути, як поділ влади, плюралізм думок, значущість суду, гласність; 4) держава бореться з корупцією, декларує та приймає міри для розподілу політики, влади та бізнесу (в умовах сучасної України ця проблема є найактуальнішою та найскладнішою); 5) на міжнародній арені держава проводить політику, що потребує взаємних поступок, компромісів, домовленостей з іншими державами. Отже, на думку укладачів словника з теорії права, соціальна правова держава в сучасних теоріях трактується як надкласова, що представляє інтереси всіх верств суспільства. Сутність цієї держави не позбавлена класового аспекту, разом із тим він не є провідним. На перше місце така держава ставить функції забезпечення прав і свобод людини (насамперед через збільшення частки багатих громадян, заохочення народжуваності, збереження природи тощо) [7].

Виходячи з таких теоретичних положень енциклопедичних знань, філософії права, теорії права та предмета аналізованого дослідження, слід узагальнити, що сутність адміністративно-правової охорони економіки в Україні характеризується такими особливостями:

1) основним завданням публічного апарату держави є функція забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання [2] й публічного інтересу суспільства;

2) у разі виявлення порушень ведення правил бізнесом публічні органи не відразу застосовують заходів адміністративного примусу, а йдуть шляхом подолання суспільних суперечностей за допомогою досягнення громадянського компромісу, толерантності, створення умов для виконання суб'єктом господарювання своїх законодавчих зобов'язань перед суспільством;

3) держава у своїй адміністративній діяльності з бізнесом використовує такі загальнодемократичні засади та правові інститути, як, наприклад, можливість оскарження рішень суб'єктів публічної адміністрації до адміністративного суду; можливість застосовувати засоби громадянського суспільства для захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання; відкритого без будь-якої цензури висвітлювати свої проблеми, зокрема щодо ймовірних порушень своїх прав та інтересів бізнесу. у будь-яких засобах масової інформації та глобальній системі Інтернет;

4) держава бореться з корупцією через систему органів контролю щодо бізнесу. Держава не боїться створювати повністю незалежні від виконавчої влади, відносно відособлені від судової влади антикорупційні органи, діяльність яких базується на жорстких, захищених від ревізії, зокрема парламентом, антикорупційних законах;

5) на міжнародній арені держава не проводить обмежувальної фінансово-економічної політики, а сприяє здійсненню експортно-імпортних операцій для суб'єктів міжнародних економічних відносин;

6) держава залишає за собою право захищати громадян від порушення бізнесом екологічних норм, неповноти та нечесності сплати податків, порушення норм антимонопольного та трудового законодавства.

Отже, сутністю адміністративно-правової охорони економіки в правовій демократичній державі є система адміністративно-правових чинників щодо попередження посягань на права й законні інтереси суб'єктів господарювання, недопущення порушення їх суб'єктами владних повноважень та відшкодування шкоди в разі завдання шкоди бізнесу як публічними, так і у визначених законом випадках – приватними суб'єктами. Одночасно держава залишає за собою право захищати громадян та публічний інтерес держави від порушення бізнесом екологічних норм, неповноти й нечесності сплати податків, порушення норм антимонопольного та трудового законодавства.

Список використаних джерел:

1. Галуцько В. Адміністративно-правова охорона та захист права власності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 38. С. 192-198.
2. Господарський кодекс України *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. № 19-20. № 21-22. Ст.144.
3. Єщук О. Адміністративно-правова охорона в інформаційному суспільстві. *Інформація і право*. 2014. № 2(11). <http://ippi.org.ua/sites/default/files/14eomois.pdf>
4. Сірко А. Економічна теорія. https://pidru4niki.com/1228032462956/politekonomiya/slovník_ekonomichnih_terminiv_ekonomichna_teoriya_politekonomiya].
5. Сутність. Словник української мови: в 11 томах. Том 9. 1978. С. 860. <http://sum.in.ua/s/sutnistj>
6. Сутність. Філософія. Словник. Національна академія внутрішніх справ. 2020. <https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/info/slovník.html>].
7. Теорія держави і права : навчальний посібник / автори-упорядники : Пихтін М.П., Галуцько В.В., Новіков М.М., Новікова М.М., Онищук О.О. ; за заг. ред. В.В. Галуцька. Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2010. 250 с.